

ELM och bibelsynen

Evangelisk Luthersk Mission – Bibeltrogna Vänner (ELM) är en gång grundat på ett tydligt och principiellt avståndstagande från den historisk-kritiska metoden och den därpå grundade bibelkritiken (dvs ej textkritiken). Det uttalade syftet med ELM var att stå fast vid att Bibeln helt igenom är Guds ofelbara ord med oinskränkt auktoritet och att ”bekämpa all slags otro och förnekelse”. Det är en bestämmelse i ELM:s stadgar som inte får ändras. ELM står och faller därmed i princip med att denna s.k. formalprincip upprätthålls. Hur förhåller vi oss i dag i ord och handling till nämnda syfte?

I sin utförliga kommentar till vad som skedde i samband med att Missionssällskapet Bibeltrogna Vänner bildades 1911 och dessförinnan, formulerar Axel B Svensson den markering som han anser bör göras i förhållande till bibelkritiken. Den finns publicerad i nämnda kommentar i Svenssons egen tidskrift *Nya Väktaren* och sträcker sig över flera nummer (1912).¹ Under pseudonymen Amythos beskriver Svensson Evangeliska Fosterlandstiftelsens (EFS) bibelsyn dittills på följande sätt.

”Stiftelsens ställning till Bibeln hade alltid varit klar och tydlig. Man höll fast vid reformationens grundprinciper, och trodde sålunda, att den Heliga Skrift är Guds ord.”²

När det gäller den bok av professor Adolf Kolmodin, som var föremål för diskussion och kritik, skriver Svensson att den representerade följande uppfattning.

”Alla Bibelns uppgifter i historia, geografi o.d. underkännas i så måtto, att de enligt Kolmodins mening äro otillförlitliga, såvida den vetenskapliga forskningen funnit dem felaktiga (min kurs.). Skulle de komma i strid med forskningens resultat, så skola nämligen dessa senare skänkas tilltro framför Bibelns egna uppgifter. Det är tydligt, att K. med sådana åsikter icke kan anse hela Bibeln vara Guds ofelbara ord. Det säger han också ut fast i försiktiga ordalag.”

Svensson tillägger:

”Den skarpaste anmärkningen mot Kolmodins bok är dock den, att den uppgivit den första av reformationens båda grundprinciper nämligen den, att den Heliga Skrift allena är domaren i alla trosfrågor. Kolmodin sätter nämligen forskningen till domare över Bibeln (min kurs.). Och det är en ny grundprincip eller ståndpunkt – ’grundståndpunkt’.”

Den klassiska kristna uppfattningen är alltså att Bibeln står över den vetenskapliga forsk-

ningen. Den moderna uppfattningen är den omvända – att forskningen och vetenskapen står över Bibeln. Den första uppfattningen hävdar att Bibeln är sann i allt vad den påstår. Den andra gör det inte.

FRANCIS SCHAEFFER

Sjuttio år senare gör den amerikanske pastorn Francis Schaeffer, som en modern företrädare och apologet för kristen tro som sanningen, i sin sista bok, *The Great Evangelical Disaster* (1984, ”Den stora evangeliska katastrofen”, ej översatt till svenska) en i det närmaste identisk markering som Axel B Svensson och grundarna av Bibeltrogna Vänner. Francis Schaeffer illustrerar också betydelsen av en klassisk bibelsyn, vilka avvikelser som skett från den och var gränsen bör dras i förhållande till andra uppfattningar i bibelsynsfrågan:

Vid en första anblick ser det ut som om det inte är någon skillnad mellan den snö som ligger på ena sidan om en vattendelare i de schweiziska Alperna och den snö som i samma täcke ligger på den andra sidan om den i naturen osynliga gränsen. Men faktum är att när det blir vår och snön smälter kommer den snö som ligger på ena sidan om vattendelaren att finna sin väg norrut och till slut rinna ut i Östersjön, medan snön som ligger en meter därifrån men på andra sidan gränsen kommer att rinna i motsatt riktning och sluta hundratals mil söderut i det salta Medelhavet.

Vad som i förstone kan se ut som mindre, bagatellartade avstånd kan i slutändan visa sig göra all skillnad i världen.

På vilket sätt kan detta vara en bild av olika bibelsyner och dess konsekvenser?

Schaeffer skriver att tron på en Bibel utan

fel under alla tider har varit lika med kristen tro. Det var tidigare knappast möjligt att mena sig vara kristen och samtidigt påstå något annat än att Bibeln är alltigenom Guds ord.

Numera är det däremot möjligt att göra ett sådant påstående. Och det är förödande, menar Schaeffer – på liknande sätt som hävdades när ELM bildades för drygt hundra år sedan.

Schaeffer pekar för sin del på två skäl för en konsekvent och kompromisslös syn på Bibeln. Det första skälet är att det är det enda sättet att vara trogen Bibelns egen undervisning om sig själv och dess egna anspråk. Det andra skälet är att utan den grunden står vi inte rustade för kommande svårare dagar. ”Om Bibeln inte är utan fel, inte bara när den talar om frälsningen, utan även när den talar om *historia och universum*, har vi inte någon grund för att besvara frågor om kosmos och dess ordning eller människans särmärke (min kurs.). Inte heller har vi någon objektivt giltig moral eller frälsningsvisshet.”

Frågan är därför: Är Bibeln verkligen sann och fullt tillförlitlig i allt den uttalar sig om, inklusive påståenden om historia och universum, eller är den endast på något sätt en uppenbarelse i religiösa frågor?

Denna variant av ny-klassisk (eller ny-ortodox) ”existentiell” teologi innebär att Bibeln utgör en källa för religiösa upplevelser, men innehåller fel vad gäller uppgifter om sådant som är verifierbart, nämligen historia och vetenskap.³ Är det fråga om korrekta uppgifter så långt tillbaka som till tiden före Abraham och de elva första kapitlen i Första Mosebok? Eller har Bibeln betydelse endast där den berör religiösa förhållanden?

1. Denna ny-ortodoxa uppfattning kan

komma att uttryckas från *teologiskt* håll – med påståenden om att hela Bibeln inte är uppenbarelse från Gud.

2. Den kan vidare komma från *naturvetenskapligt* håll – med påståenden om att Bibeln har lite eller inget att säga när den talar om universum.
3. Eller den kan komma från *kulturellt* håll – med påståenden om att Bibelns moraliska undervisning inte är mer än kulturella och tidsbundna uttryck för den kontext i vilken Bibeln tillkom och därför inte är bindande i dag.

Francis Schaeffer menar därför att evangeliska kristna behöver dra en gräns mellan dem som håller fast vid en hel tro på Bibeln och dem som inte gör det. I kärlek bör markeras var vattendelaren går och att det finns de som befinner sig på fel sida om den gränslinjen liksom *vilka konsekvenserna blir* av det.

Vilka blir då konsekvenserna av att befinna sig på fel sida av vattendelaren?

Schaeffer försäkrar att när det förnekas att Skriften är alltigenom sann, auktoritativ och inspirerad av Gud innebär det att en dörr öppnas för vår tids materialistiska synsätt och att en annan världsbild än den kristna sipprar in. Det nya liberala, ny-ortodoxa synsättet ges ett utvidgat utrymme.

Han tar som exempel ett trepartssamtal mellan honom själv, en liberal pastor och värden för ett radioprogram. I det samtalet pressades pastorn när han refererade till Bibeln och det visade sig då att han inte kunde hänvisa till Bibeln utan reservationer. Till slut hänvisade han till Jesus själv. Hans bibelsyn medgav emellertid inte ens visshet om att Je-

sus verkligen funnits. Han blev i slutändan tvungen att hänvisa till sin inre (subjektiva) övertygelse om att Jesus existerat.

Detsamma skedde i ett annat samtal som Schaeffer hade med en annan ledare om vissheten om Jesu uppståndelse. Ingen av dessa två icke-namngivna personer (pastorn eller ledaren) kunde hänvisa till en slutlig objektiv auktoritet – utanför den subjektiva övertygelsen.

Och för existentialisten är det verkligen så. Det är en illusion att tro att vi verkligen kan veta något. Allt vi i slutändan har är den subjektiva upplevelsen – utan någon grund för rätt och fel, sanning eller skönhet. En existentialistisk världsbild dominerar dagens filosofi, mycket av konsten och den allmänna kulturen (litteratur, poesi, film). Detsamma gäller populärkulturen. Det går inte att sätta på TV:n, läsa en tidning eller en tidskrift utan att bombarderas av moralisk relativism, den subjektiva upplevelsen och förnekelse av objektiv sanning. Jfr TV-programmet ”Min sanning”.

Schaeffer skriver att vi finner detsamma bland dem som kallar sig evangeliska/evangelikala, dvs att Bibeln inte är objektiv sanning, att den innehåller många fel på det område, inom vilket dess påståenden kan verifieras och att man inte kan lita på Bibeln när det gäller historiska uppgifter eller uppgifter om universum. Där Bibeln berör moraliska frågor är dess utsagor kulturellt betingade och kan därför inte accepteras i absolut mening.

EXEMPEL

Schaeffer anför som exempel två citat från teologer från den evangeliska/evangelikala världen (1980-talet):

*I kärlek bör
markeras var
vattendelaren
går.*

”Men det finns några som i dag ser på Bibelns verbalinspiration som garant för ofelbarhet inte bara beträffande dess deklarerade avsikt att återge och förklara Guds mäktiga återlösande verk, utan även vad gäller alla andra uppgifter som lämnas i förbifarten och har att göra med geologi, meteorologi, kosmologi, botanik, astronomi, geografi etc.”

Med andra ord är Bibeln kluven, eller uppdelad, i två delar, en som innehåller sanning och en som inte gör det. Det är precis det samma som påstås gälla för världen i texter av andra existentialistiska tänkare som Jean-Paul Sartre, Albert Camus, Martin Heidegger med flera, liksom för alla miljontals vanliga människor som anammat existentialistisk (subjektiv) metodologi – nu tillämpad på Bibeln.

En annan icke-amerikansk evangelisk/evangelikal ledare ger uttryck för en sådan bibelsyn och skriver följande.

”Mer problematisk i min uppfattning är den grundläggande tillämpningen av principen om den icke-motsägande Skriften även på historiska, geografiska, statistiska och andra bibliska påståenden som inte alltid rör frälsningsfrågan och som hör till den mänskliga sidan av Skriften.”

Båda dessa citat ger uttryck för en uppdelning. Det finns fel, men vi ska hålla fast vid värdesystemet och det religiösa. Det är i denna form en existentialistisk (subjektiv) hållning har kommit in i den evangelikala världen. Men på den vägen blir sanningen i slutändan endast subjektiv.

Denna uppfattning och bibelsyn står i skarp kontrast till Kristi egen historiskt förankrade uppfattning liksom till den his-

toriska kristna kyrkans syn, dvs att Bibeln utgör objektiv, absolut sanning – på alla de områden som den uttalar sig om. Det är på denna objektiva grund som vår subjektiva respons vilar. Det är så vi vet. Utan Skriftens ord är vi kvar i okunskapens och vilshenhetens mörker.

Det kan också sägas på följande sätt: Kulturen/tiden står alltid under Skriftens – och därför Guds – dom. Så var det verkligen i den tidiga kyrkan, vid reformationen och så var det också för de stora väckelsepredikanterna på 1700- och 1800-talen – inte tvärtom, dvs att Bibeln skulle anpassas efter den omgivande kulturen.

Schaeffer diskuterar i sin bok även formuleringen i Lausanne-deklarationen från 1974:

”Vi ställer oss bakom den gudomliga inspiration, sanningsenlighet och auktoritet gällande både Gamla testamentet och Nya testamentet i dess helhet som det enda Guds ord, utan fel i allt som det påstår och den enda felfria normen för tro och liv.”

Han diskuterar formuleringen ”i allt som det påstår”. Formuleringen kan förstås rätt, men kan också missbrukas, nämligen om man menar att Bibeln inte påstår något i frågor om historia och universum.

Schaeffer uppger vidare att samma bibelsyn som moderna liberala teologer förfäktar lärs ut även på teologiska seminarier, som kallar sig evangeliska/evangelikala. Han nämner en professor från ett ansett seminarium i Kalifornien som kallar sig för ”öppet evangelikal/evangelisk” och förklarar att han tror på Bibeln trots alla de misstag som den innehåller.

De som försvagar Bibeln gällande dess utsagor om historia och universum gör det genom att säga att sådana påståenden är kulturellt orienterade. När Första Mosebok och Paulus påstår att Eva kom från Adam, är det ett påstående som lånats från kulturella uppfattningar vid tiden för nedtecknandet. Inte bara (utsagorna i) Första Mosebok utan även Nya testamentet blir på så sätt betraktade som relativa i stället för absoluta.

Problemet är att när man väl påbörjat en sådan relativiserande process finns ingen given slutpunkt. Den har kommit att omfatta såväl enkel skilsmässa och omgifte som ordningen i hem och församling.

Grundproblemet är att i stället för ett fasthållande av Bibels orubbliga auktoritet, har en infiltration skett av den världsbild som omger oss. Det är bara den förra hållningen som ger oss möjlighet att stå emot tidens skiftande synsätt och värderingar.

Ett annat exempel på ett förändrat förhållningssätt är synen på den ofödda människan och huruvida hon förtjänar ett oreserverat skydd, eller om det skyddet måste vägas mot andra överväganden, som moderns hälsa – eller lycka.

Schaeffer frågar: Vad vinner vi på om den evangeliska kyrkan växer i numerärt antal (som skedde exempelvis i USA på 80-talet), om de som kallar sig evangeliska inte längre håller fast vid det som kännetecknar en evangelisk kristen? Vad vi behöver göra är därför att dra en tydlig gräns mellan dem som håller fast vid ett oreserverat bejakande av Bibeln som Guds ord och dem som inte gör det. Det gäller i både teori och praktiskt liv.

Avslutningsvis betonar Schaeffer att vi måste räkna med att sanningen för med sig motsättningar. Sanningen kräver kon-

frontation – om än i kärlek. Anpassning är inte alltid rätt. Min personliga lycka eller samhällets välbefinnande är inte den yttersta normen eller det yttersta målet. Det är i stället Bibeln som har sista ordet. Låt inte våra barn och barnbarn säga om oss att vi anpassade oss efter den omgivande, föränderliga kulturen som gällde vid den tiden, i stället för att stå rakryggade och låta Guds ord vara yttersta domare över tidsanda och kultur!

Så långt Schaeffer.

Jag tycker att huvudfrågan är just vad som är den verkliga auktoriteten i mitt möte med Bibeln. Är det fråga om (att Skriftens ord är) objektiv sanning, eller är det min subjektiva bedömning av vad som är sant eller acceptabelt (i Bibeln) som är avgörande?

Jag anser att Tomas Bokeds artikel "Var ligger auktoriteten?" och särskilt hans "Modell 1. Auktoriteten ligger hos oss själva" ger ett utmärkt uttryck för vad Schaeffer vill åt och kallar existencialistisk (subjektiv) metodologi".⁴

"Någon kanske vill – på ett sätt som är vanligt i dag – föreslå att det till att börja med är upp till oss själva att avgöra om vi överhuvudtaget ska inordna oss under någon auktoritet. Det är vi som individer som bestämmer, exempelvis ... hur vi ska se på bibelkanon, Gamla och Nya testamentets skrifter. För andra ligger auktoriteten lite här och lite där – den är utspridd, men det är upp till oss själva att skapa ett sammanhang, ett auktoritativt sammanhang Till syvende och sist är det vi själva som konstruerar eller bestämmer vad som ska få utgöra auktoritet för oss; ... vilka delar av Skriften [som får] och vilka som inte får utöva auktoritet i våra liv. Auktoriteten ligger på det sättet mycket hos oss själva, menar man."

*Sanningen
kräver
konfrontation
– om än i
kärlek.*

KONSEKVENSER

Sedan Schaeffer gav ut sin bok 1984, samma år som han dog, har mycket hänt vad gäller konsekvenser just på moralens område. Sedan dess har vår västerländska kultur och stora delar av den evangeliska kyrkan accepterat inte bara

- fri abort,
- okomplicerad äktenskapsskillnad och omgifte,
- en ny ordning i hem och församling (dvs jämställdhet i äktenskap och kvinnliga präster).

Vi har också accepterat

- en ny syn på äktenskap (Dvs att äktenskapet inte är reserverat för *en* man och *en* kvinna och att det inte heller är nödvändigt för relationen man – kvinna, dvs att samboende går an),
- en helt ny syn på sexualitet (HBTQ) såsom inte obetingat förbunden med procreation och barnalstring och därmed med det skydd som uppväxande barn behöver, och
- en ny syn på kön (som social konstruktion)

Och stora delar av kyrkan har – med varierande fördröjning – följt efter och accepterat förändringarna och förskjutningarna bort från bibliska normer. Det görs ”tappra” försök att (i efterhand) rättfärdiga förändringarna utifrån Bibeln, men det är svårt att lyckas med det utan att direkt eller indirekt ifrågasätta Bibelns auktoritet och giltighet.

Dessa ”tolkningsproblem” löses dock principiellt och som genom ett trollslag, så snart man tillämpar den existentialistiska (subjektiva) metodologi och orientering, som kän-

netecknar den moderna världen – allt sedan upplysningen. Då går det alldeles utmärkt att sortera bort det i Bibeln, som inte riktigt passar vår tid eller vår smak för dagen. Hänvisning kan ske till fel i Bibeln eller till att Bibeln inte kan förstås som det står skrivet, utan måste tolkas med hänsyn till den sociala kontext till vilken den först riktade sig. Den subjektiva orientering får vi i den moderna världen i oss med modersmjölken eller senast genom skolbespisningen (i överförd bemärkelse), dvs relativt obemärkt och utan att vi tänker på det eller ifrågasätter den existentialistiska metodologin.

Vad är det då som går förlorat genom en subjektiv orientering i förhållande till Bibeln och verkligheten? Dessvärre är svaret: Det får katastrofala existentiella följder för den enskilde, för kyrka och samhälle.

Vi kan inte längre påstå att livet eller arbetet har en (objektiv) mening. Livet har inte annan mening än den (subjektiva) mening vi ger det. Vi kan inte hävda att Gud har eller hade en tanke och mening med sin skapelse och människans liv och verksamhet som är objektivt grundad och sann för alla människor och tider. Vi kan inte stödja oss på Guds ord utan endast på vår egen eller vår kulturs subjektivt grundade känsla, upplevelse eller erfarenhet.

Vi kan inte längre påstå att vi vet vad som är (objektivt) rätt och fel. Det är upp till den enskilde – eller folkflertalet att genom den demokratiska processen – avgöra det utifrån vad som upplevs vara rätt eller eftersträvävärt. Det är inte ovanligt att få höra det sägas eller sjungas: ”Lyssna till ditt hjärta!”

Det går vidare inte längre att påstå att vi vet vad vi säger oss veta eller tror oss veta. Det är tron, eller den inre övertygelsen, som

avgör vad som är sant och vad vi kan veta. Även grunden för "vetenskapen" rycks undan om den inte baseras på Guds uppenbarade kunskap i sitt Ord.

Vi kan inte heller längre veta om någon förlåtelse för synd finns att få. Vi kan inte längre veta vad som krävs för att få förlåtelse för synd och evigt liv. Vi kan inte längre ha någon visshet om frälsning. Den teologi vi förespråkar blir i princip en subjektiv historia, en fråga om tycke och smak, förpliktande på sin höjd för mig, men inte för den som har en annan upplevelse. Det är inte längre möjligt att undervisa utifrån katekesen eller annan läromässig framställning av den kristna tron och sanningen. Och varför skulle Petrus ord stå oemotsagt: "Hos ingen annan finns frälsningen, och under himlen finns inget annat namn som människor fått genom vilket vi blir frälsta" (Apg. 4:12)?

För de moraliska förändringar som har skett de lite drygt senaste femtio åren gäller att de *alla* är exempel på en rörelse bort från ett objektiva, verklighetsbaserat (och bibliskt grundat) synsätt och mot ett subjektivt förhållningssätt.

Mot denna katastrofala förlust av mening, moral, kunskaps- och frälsningsvisshet är det med Guds uppenbarade och inspirerade Ord möjligt att invända:

Sanningen om ett *äktenskap* står inte att finna i den subjektiva känslan (av kärlek). Sanningen om aborten står inte att finna i hur mamman känner inför sitt ofödda barn (önskat eller oönskat).

Sanningen om förhållandet mellan två makar och föräldrar är inte en fråga om preferens eller en *privatsak*. Det går att blunda för barnens behov av sina föräldrar, men behoven försvinner inte för den sakens skull.

De finns där – varje dag. Det gäller även för dem som vill se familjen som en privatsak (samboende). Det är bara mamman som kan bära barn i sitt liv, föda barn till liv och amma barn med sin kropp – oavsett hur vi känner inför det, eller om vi skulle uppfatta det som ett diskriminerande påstående.

Vi kan tänka bort barnets beroende av sina föräldrars alla omsorger, alla tjänster och alla förklaringar och svar på barnets frågor och vi kan låtsas att barnet inte behöver föräldrarnas arbete, undervisning och ständiga närvaro, men objektiva fakta talar ett annat språk. Hur kan vi inbilla oss att det inte är nödvändigt att ge ett barn uppfostran, litteratur, lek och äventyr inför Guds ansikte? Det vore en förnekelse av verkligheten. Vi kan subjektivt välja att förakta en moders omsorger i stort och smått eller en faders fasta hand om ett litet barn – eller ett lite större barn, men det är likväl inte rätt.

Vi kan subjektivt välja att påstå att kvinnan måste vara som mannen för att anses lika viktig som mannen. Men är det *sant* att en mans arbete är viktigare än en kvinnas arbete i familjen? Mannens arbete har naturligen generellt en mer utåtriktad karaktär, men är det att anse som mer betydelsefullt bara på den grunden? Skulle en mans arbete vara viktigare än en kvinnas bara för att det är avlönat? Viktigare för vem? För kvinnan, för mannen – eller för barnet? Och vad är det som avgör den saken – är det subjektiva eller objektiva överväganden?

Detta är några av de verkliga konsekvenserna av en avvikelse från en klassisk syn på Bibeln som vi faktiskt kan iaktta i dag i kultur och samhälle liksom dessvärre i kyrkan. Det är viktigt hur vi ser på Guds ord – både

Min fråga är därför om vi verkligen står fast vid den linjen i dag.

i teori och praktik – just som ELM av hävd förkunnat. Dessa observationer borde väcka oss till eftertanke och självvrannsakan.

SLUTORD

Jag uppfattar det sammanfattningsvis så att Francis Schaeffer i sin bok anbefaller en aktiv markering av vattendelaren, av gränsen mellan en hel och en uppstyckad Bibel. Det kan vara svårt att se var vattendelaren finns så länge snö ligger kvar på marken, men tids nog visar det sig vilken skillnad det gör på vilken sida man befinner sig. Det är ändå viktigt att markera var gränsen går mellan en fullt giltig och en av fel mer eller mindre anfräkt Bibel, därför att om så inte sker, går den objektiva sanningen förlorad och vi blir hänvisade till våra subjektiva tyckanden och övertygelser gällande de grundläggande livsfrågorna liksom frågorna om frälsning från synd och död.

Det är, menar jag, också den hållning som Axel B Svensson ger uttryck för i sina skrivningar och som var anledningen till att ELM först bildades.

Min fråga är därför om vi verkligen står fast vid den linjen i dag eller om vi aningslöst och obemärkt håller på att glida mot – eller redan har anslutit oss till – den andra sidan, som inte anser det vara så viktigt

att upprätthålla gränsen. Jag finner i dag exempelvis få tydliga förespråkare för att ELM verkligen och aktivt har att ”bekämpa all slags otro och förnekelse” – i enlighet med våra stadgar. Det gäller såväl i ord som i handling, både utåt och inåt. Det skulle kunna vara ett tecken på att vi är på glid bort mot vattendelaren – och snart kan komma att befinna oss på andra sidan om den.

Peter Henrysson

Redaktör för *Begrunda*

1. Kommentaren finns tillgänglig på nätet i tio delar på adressen: www.logosmappen.net/uppbyggelse/bocker/.
2. För en utförligare redogörelse för frågan se även ”Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen, den moderna teologin och Bibeltrogna Vänner”, *Begrunda* nr 1-2020, s. 26–30.
3. Schaeffer använder uttrycket ”existential theology” som förenkling av existentalistisk teologi. Existentialism utgår från

- att människans livsfrågor saknar allmängiltiga svar, varför den enskilde själv har att finna svar på dessa frågor utifrån sin egen person och reflektion.
4. Artikeln är publicerad i *Begrunda* nr 1-2015, sid 10–18. Den finns också med i Tomas Bokeds bok *Bibeln i funktion – om kanon, kyrka och tradition*, BV-Förlag/Församlingsförlaget, s. 31–42 (kap 4).